Nr 301.

Av herr **Persson** i Falla m. fl., *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 214, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.*

I proposition nr 214 till årets riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor.

Motiven för ändringsförslagen.

Levnadskostnadernas stegring.

Det mest betydelsefulla skälet till de föreslagna förbättringarna av försäkringstagarnas ställning är den allmänna prisstegringen. Denna har redan nödvändiggjort en höjning av beloppen för vissa sociala förmåner såsom folkpensioner och kontantunderstöd till de arbetslösa.

Vissa av de nu föreslagna ändringarna äro sådana, att de närmast måste anses såsom en strävan att anpassa försäkringens förmåner till den nu gällande prisnivån. Skulle prisutvecklingen bliva ogynnsam, är det ej osannolikt, att de försäkrade begära ytterligare revision av nu föreslagna villkor. I den mån de föreliggande ändringsförslagen äro av kriskaraktär anse vi det ej önskvärt, att de införas såsom bestående del av den nu gällande förordningen om erkända arbetslöshetskassor.

Departementschefen anser det ofrånkomligt, att det allmänna träder emellan för att kompensera även försäkringstagarna för prisnivåns stegring, eftersom en sådan förbättring redan skett för de arbetslösa, vilka utan egen insats erhålla hjälp från det allmänna. Även vi anse det för vår del vara önskvärt, att den enskildes omsorg om sin trygghet ej skall bestraffas genom en mindre gynnsam behandling från det allmännas sida än den som kommer de mindre omtänksamma till del.

Emellertid måste vi påpeka, att försäkringstagarna nu befinna sig i samma bekymmersamma situation som varje småsparare, vilken under en period av stigande priser är hänvisad till att uteslutande försörja sig på avkastningen av ett blygsamt kapital. Oss veterligt har ingen tänkt draga den logiska konsekvensen av departementschefens argumentation och föreslå, att mindre sparare eller försäkringstagare skola erhålla lättnad i sina bekymmer genom tillskott från samhällets sida eller lindrad kapitalbeskattning, trots att dessa helt och ej endast delvis sökt trygga sin ekonomiska ställning genom egna insatser.

Höjning av kontantunderstöden.

Det andra skälet som anföres för en förbättring är, att det befunnits nödvändigt höja de arbetslösas kontantunderstöd. Dessa höjningar ha inneburit såväl en anpassning till högre levnadskostnader som i viss mån en standardförbättring. Denna förbättring har emellertid orsakat, att den alltsedan arbetslöshetsförsäkringens tillkomst bestående spänningen mellan kontantunderstöden och de vanligen från försäkringen utgående daghjälpsbeloppen alltmera skärpts till de försäkrades nackdel.

Brister i försäkringens nuvarande utformning.

En väsentlig orsak till den avsevärda spänningen mellan kontantunderstöden och daghjälpen är, att medlemmarna i kassorna i allmänhet tecknat sig för daghjälp som avsevärt understiger deras normala arbetsförtjänst. Då medeldaghjälpen i Stockholms stad uppgår till 2 kronor 61 öre antyder detta, att en faktisk underförsäkring skett i stor omfattning. Detta förhållande, som är påvisbart över hela landet, har sin förklaring däri, att det statliga daghjälpsbidraget blir relativt mindre för de högre daghjälpsklasserna. Denna konstruktion har medfört, att den försäkrade, som önskar teckna sig för en högre daghjälp än två kronor, själv fått bära en procentuellt större andel av kostnaderna. Ur kassornas synpunkt har det ej heller funnits någon anledning att agitera för anslutning eller övergång till högre daghjälpsbelopp, eftersom statsbidraget till försäkrade i de högre daghjälpsklasserna utanordnas först efter ett större antal arbetslöshetsdagar än i de lägre.

Kassorna ha hittills ej kunnat giva barntillägg, vilka däremot utgått till de kontantunderstödda arbetslösa, vilka dessutom erhållit särskilt understöd för hustru.

Ytterligare har den anmärkningen gjorts, att det antal avgiftsveckor som fordras för att den försäkrade skall erhålla förnyad rätt till daghjälp efter en arbetslöshetsperiod är alltför stort.

Ändringsförslagen.

Departementschefens förslag söker i första hand åvägabringa en allmän effektivisering av arbetslöshetsförsäkringen.

Vi anse för vår del, att ett sådant arbete är värt allt stöd. Detta måste i så fall inriktas på att först förmå de försäkrade att begagna sig av de möjligheter som försäkringen redan giver och i samband därmed undanröja de psykologiska eller ekonomiska hinder som finnas därför. I andra hand böra även tillgripas sådana förändringar som innebära en anpassning till den övriga socialhjälpens konstruktion, såsom hänsyn till familjeförsörjarnas behov etc.

I den mån ett sådant reformarbete kan genomföras, torde behovet av den nu föreslagna kompletterande kontanthjälpen bliva relativt obetydligt. För den försäkrade har daghjälpen rent psykologiskt sett en avsevärd fördel framför kontantunderstöd på grund av att daghjälpen meddelas utan behovsprövning. Detta gör, att man även i fortsättningen möjligen bör kunna räkna

med att en viss mindre spänning mellan daghjälpen och kontantunderstöden skall kunna bestå utan att intresset för försäkringsformen minskas.

Emellertid kunna de ekonomiska faktorer som redan nu nödvändiggjort en effektivare försäkringshjälp även efter reformerna utöva sådant inflytande, att ytterligare revisoner äro nödvändiga. Vi anse det önskvärt, att även framtida förbättringar så långt möjligt genomföras inom försäkringens ram på försäkringsmässiga grunder.

Detta har ej kunnat ske inom pensionsförsäkringen, eftersom de som nu draga fördel av utbetalningarna ej längre äro sysselsatta i produktivt arbete och ej längre draga lön. Vad beträffar medlemmarna i arbetslöshetskassorna måste man utgå ifrån, att de erhålla relativt regelbundna inkomster under sin medlemstid med avbrott för kortare perioder av hjälpbehov. Deras penninglöner ha för närvarande ökat, även om reallönerna minskat.

Under sådana förhållanden synes det ej alldeles otänkbart, att avgifterna till arbetslöshetskassorna anpassas efter prisnivåns förändringar i samma mån som daghjälpen eller de övriga förmånerna ändras därefter. Utsikterna att genomföra en sådan reform förefalla små just nu, då man önskar öka försäkringens attraktionskraft. I längden torde det dock ej gå att fortsätta på den nu inslagna vägen, som innebär att förmånerna ökas enbart med hjälp av större statsbidrag och utan högre insatser från de försäkrade. I den mån statsbidragens andel av de utbetalade förmånerna stegras, närmar sig försäkringen alltmera det icke önskvärda stadium, då försäkringen endast innebär ett invecklat sätt för meddelande av kontantunderstöd.

De kaotiska förhållanden inom socialvården som skulle bliva följden av införandet utav den föreslagna kompletterande kontanthjälpen har drivit några av remissmyndigheterna till den slutsatsen, att en obligatorisk försäkring vore den enda rationella utväg ur den djungel, som socialhjälpen håller på att utveckla sig till.

Enligt vår åsikt skulle det knappast vara lämpligt att för närvarande införa en obligatorisk försäkring. Denna skulle likaväl som den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen lida av den inneboende svagheten, att den hade relativt svårt att möta de följder, som ett sjunkande penningvärde medför. Det är ej heller alldeles osannolikt, att den obligatoriska försäkringen efter en relativt kort verksamhetstid måste rida ut de allvarliga påfrestningar, som en fredskris på arbetsmarknaden skulle medföra för dess ekonomi. Det kan sålunda sägas, att en övergång till obligatorisk försäkring ej kan anses såsom en utväg ur arbetslöshetskassornas nuvarande svårigheter. Avgörande är för övrigt, att det rent tekniskt är omöjligt att organisera en obligatorisk försäkring inom rimlig tid. Departementschefen har ej heller upptagit denna fråga till prövning.

Den förbättrade daghjälpens eventuella otillräcklighet.

Departementschefen förutsätter, att de föreslagna förbättringarna av daghjälpen i vissa fall ej skola vara tillräckliga för att de försäkrades inkomster

från kassorna skola komma i paritet med de kontantunderstöddas. Under hänvisning till ett uttalande av riksdagens statsutskott i dess utlåtande nr 43 vid årets riksdag, vilket innehöll, att de försäkrade ej böra bliva försatta i sämre läge än de icke försäkrade, har departementschefen föreslagit ytterligare en hjälpform, här kallad *extra kontanthjälp*. Denna skulle innebära, att arbetslöshetskommittéerna efter vissa grunder skulle kunna giva de försäkrade ett kompletterande kontant understöd. Först och främst vilja vi nämna, att det ej kan anses fullt klarlagt, att statsutskottets ovannämnda utalande bör tolkas på sätt som departementschefen gjort. Då vi dessutom befara att den extra kontanthjälpen vid en försämring av det ekonomiska läget skulle utgöra en allt större andel av hjälpen till de försäkrades inkomster, anse vi det nödvändigt att här närmare granska dess innebörd och sannolika verkningar.

Den extra kontanthjälpen genom arbetslöshetskommittéerna.

Enligt departementschefens förslag skall denna extra kontanthjälp utdelas efter vanlig behovsprövning av de lokala arbetslöshetskommittéerna. Vid utdelandet av denna hjälp skall den försäkrades sammanlagda inkomster av daghjälp från kassorna plus barnbidrag plus kontanthjälp ej få överstiga vare sig den försäkrades (eller familjens) tidigare (sammanlagda) inkomst eller den å orten gängse lönen för icke kvalificerad arbetskraft. Denna maximering gäller även för arbetslöshetskommittéernas normala kontantunderstöd. För att sätta den försäkrade i gynnsammare ställning än den oförsäkrade föreslås dock en förmån. Vid beräkning av den högsta summa den försäkrade skall kunna erhålla i extra kontanthjälp från kommittén skall bortses från det belopp, varmed daghjälpen överstiger två kronor, dock högst en krona. En daghjälp på 2 kronor 75 öre skall alltså räknas såsom 2 kronor och en daghjälp på 6 kronor skall endast räknas såsom 5 kronor.

Kommunen skall erhålla statsbidrag för dessa utgifter efter samma regler som gälla för bidrag till arbetslöshetskostnader i allmänhet.

Vi förutsätta, att de på detta sätt hjälpta kassamedlemmarna även i övrigt skola vara underkastade samma bestämmelser som gälla för de arbetslösa, vilka erhålla kontantunderstöd av arbetslöshetskommittérna i vanlig ordning enligt hjälpkungörelsen».

Vi vilja inledningsvis påpeka, att remissmyndigheterna ej givits tillfälle att yttra sig över departementschefens nu framlagda, synnerligen vittgående förslag om kontanthjälp genom arbetslöshetskommittéerna. De ha däremot ställt sig ytterst tveksamma redan till de mindre omfattande förslag över vilka de haft tillfälle att yttra sig.

Vid en granskning av förslaget finna vi, att detsamma ej kan anses väl genomtänkt.

Den extra kontanthjälpen och försäkringstagarna.

För att förmå någon att ansluta sig till en erkänd arbetslöshetskassa fordras det, att denna hjälpform ur den försäkrades synpunkt skall ställa sig

gynnsammare än andra tillgängliga hjälpformer. Han kan välja mellan två alternativ. Det ena är att ej göra någon egen insats och vid arbetslöshet vända sig till arbetslöshetskommittén. Efter behovsprövning kan han hos denna *antingen* erhålla hänvisning till beredskapsarbete efter öppna arbetsmarknadens lönenivå — vilken ger större inkomster än försäkringen — *eller* erhålla kontantunderstöd, vilket oftast överstiger kassornas daghjälp. Det andra alternativet är, att han gör en egen ekonomisk insats, varefter han vid arbetslöshet erhåller daghjälp utan behovsprövning men med i regel lägre belopp än kontantunderstöden från kommittén skulle giva. I detta fall måste alltså frånvaron av behovsprövningen av honom skattas som en mycket stor fördel, om han framför rena kontantunderstöd skall föredraga försäkringen, trots de nackdelar som behovet av egna insatser och en låg daghjälp innebära.

Skulle nu en extra kontanthjälp införas, kan det ej undvikas, att den försäkrade frågar sig, varför han över huvud skall göra några egna ekonomiska uppoffringar, då han utan sådana kan erhålla en i vissa avseenden bättre hjälp från arbetslöshetskommittéerna. Visserligen skulle den försäkrade enligt förslaget kunna få tillgodoräkna sig ett belopp av högst en krona, som ovan antytts, men denna bestämmelse kommer knappast att få någon betydelse av två orsaker.

För det första framgår av den tabell som finnes införd längst ned å sid. 5 i bilaga A till propositionen, att omkring 43 procent av de försäkrade i där angivna kommuner ej skulle få tillgodoräkna sig något som helst belopp, enär deras daghjälp ej överstiger två kronor. Av de återstående komma omkring 9 procent endast att kunna tillgodoräkna sig 50 öre och endast resterande 42 procent kunna tillgodoräkna sig en krona.

För det andra kan detta sätt att tillgodoräkna försäkringstagaren visst belopp endast användas, då arbetslöshetskommittéerna efter behovsprövning finna, att kompletterande kontanthjälp är av nöden och att denna skulle överstiga den för understödstagaren utgående hjälpen.

Även om vederbörande ansluter sig till högre daghjälpsklass än den han för närvarande tillhör, så återstår i många fall för honom nödvändigheten att ändock vända sig till vederbörande arbetslöshetskommitté, om han ej vill befinna sig i sämre läge än de helt kontantunderstödda. Det kan då ej finnas någon rationell anledning för honom att ansluta sig till högre daghjälpsklass och påtaga sig därmed följande ökade utgifter.

En förutsättning för en frivillig arbetslöshetsförsäkring måste anses vara, att denna vid en jämförelse i allmänhet skall ställa sig gynnsammare än andra hjälpformer, varvid även måste beaktas försäkringens psykologiska och likartade fördelar. Dessa bestå exempelvis i frånvaron av den alltid obehagliga behovsprövningen och i det faktum, att tillfälliga extra förtjänster ej inverka på daghjälpens storlek. För att detta mål skall kunna uppnås av en frivillig försäkring, fordras dels att de försäkrade ansluta sig till lämplig, tillräckligt hög, daghjälpsklass dels ock att myndigheterna avväga de olika hjälpformerna på sådant sätt, att försäkringen är den gynnsammaste.

Genom att den extra kontanthjälpen införes finnes icke något incitament för övergång till högre daghjälpsklass än att behovsprövningen bortfaller inom försäkringen. I övrigt äro fördelarna ekonomiskt sett större i den rena kontantunderstödslinjen.

Vi vilja påpeka, att dessa överväganden lågo till grund vid arbetslöshetsförsäkringens införande. I proposition nr 209 till 1933 års riksdag yttrade departementschefen (sid. 149—150) följande:

»Emellertid torde jag komma att i annat sammanhang föreslå en bestämmelse, som i viss mån har karaktären av ett övergångsstadgande till försäkringen. Såsom inledningsvis omnämnts innefattar sakkunnigförslaget nya regler för statsbidrag till kontantunderstöd vid arbetslöshet. Som en konsekvens av försäkringsförslaget hava de sakkunniga därvid förordat, att *som villkor för statsbidrag till dylikt understöd uppställes, att detsamma icke uppgår till vad som i orten är den lägsta mera allmänt förekommande daghjälpen från arbetslöshetsförsäkringen.* Detta förslag innebär en på vissa punkter icke oväsentlig *nedsättning* av de nuvarande kontantunderstödsbeloppen. *Ehuru principiellt ett dylikt samordnande av kontantunderstödens belopp och daghjälpens storlek måste vara en nödvändig konsekvens av försäkringens genomförande med betydande statsbidrag,* kan det enligt min mening icke vara rimligt, att de nya statsbidragsgrunderna till kontantunderstöden träda i tillämpning redan vid en tidpunkt då man kan förutse, att försäkringen icke alls eller endast i ringa omfattning trätt i verksamhet. Med hänsyn härtill torde jag komma att förorda, att nuvarande grunder för statsbidrag till kontantunderstöd få vara i tillämpning under så lång tid, att arbetslöshetskassor inom de olika yrkena rimligen kunna antagas hava blivit bildade, i den mån intresse för saken finnes. Nuvarande regler synas alltså böra få gälla exempelvis i fyra år. *Därest vissa yrkeskategorier icke inom en dylik övergångstid vidtagit anordningar för arbetslöshetsförsäkring, synes det icke orimligt, att de få underkasta sig den med försäkringen sammanhängande nedsättningen av kontantunderstödens storlek. Till en närmare behandling av denna fråga återkommer jag i samband med framläggande av förslag rörande kontantunderstöd för nästa budgetår.*»

Vi finna sålunda, att den av departementschefen föreslagna kontanthjälpen ej kommer att kunna fylla sin uppgift att göra försäkringen mera tilldragande och dessutom kommer att upphäva de önskade verkningarna av de övriga reformförslag som departementschefen framlagt.

De kompletterande understöden och kommunerna.

Enhetlighet inom det sociala arbetet.

För kommunernas sociala arbete är det av synnerligen stor vikt, att man fasthåller principen om enhetlighet i socialhjälpen. Varje individ bör om möjligt erhålla hjälp endast från *ett* organ. I annat fall uppstå för de kommunala myndigheterna svårlösta kontroll- och remissproblem.

Vid arbetslöshetsförsäkringens införande sysselsatte dessa frågor såväl

departementschefen som riksdagen. Vid detta tillfälle ansågs det först och främst nödvändigt att genomföra en så klar gränsdragning som möjligt mellan arbetslöshetsförsäkringen och fattigvården.

Försäkringen och fattigvården.

I proposition nr 38 till 1934 års riksdag anförde departementschefen följande:

»Såsom jag föregående år anförde, *måste en gränsdragning emellan arbetslöshetsförsäkringen och den allmänna fattigvården ingå som ett led i ett allmänt åtskiljande av den med återbetalningsskyldighet förenade fattigvården och annan hjälp, som i skiftande former lämnas till följd av arbetslöshet.* Ett dylikt åtskiljande sammanhänger nära med frågan om åstadkommande av en större enhetlighet vid förvaltningen inom kommunerna av den sociala hjälpverksamheten. Denna fråga är som bekant för utredning överlämnad till de s. k. organisationssakkunniga.»

— —

»I det läge, vari frågan sålunda befinner sig, är det uppenbarligen icke möjligt att föreslå några särskilda bestämmelser till reglering av förhållandet mellan arbetslöshetsförsäkringen och den allmänna fattigvården. Jag förordar i anslutning härtill i likhet med föregående år, att daghjälpen från försäkringen må kunna i alla de fall, då behov därav föreligger, suppleras av fattigvård samt att detta icke skall inverka på daghjälpens storlek.»

Departementschefen intog alltså här den ståndpunkten, att dubbelunderstöd om möjligt borde undvikas och att kompletterande fattigvård endast i undantagsfall skulle utgivas till försäkrad som erhöll daghjälp.

Denna åsikt erhöll även riksdagens gillande. I sitt utlåtande nr 37 vid 1934 års riksdag anförde andra lagutskottet i denna fråga (sid. 42—43):

»*I likhet med departementschefen anser utskottet emellertid principiellt, att olika former av samhällelig hjälpverksamhet böra hållas åtskilda, så att en person icke samtidigt beredes hjälp från olika håll.* På grund härav vill utskottet giva uttryck åt önskvärdheten av att pågående utredningar i ämnet bedrivas med sådan skyndsamhet, att riksdagen snarast erhåller tillfälle att pröva frågan i hela dess vidd.

Med hänsyn till utskottets ifrågavarande uppfattning om den riktning, i vilken lösningen av frågan om förhållandet mellan olika former av det allmännas hjälpverksamhet bör sökas, *anser utskottet det vara nödvändigt att betona, att medlemmarna i de blivande erkända arbetslöshetskassorna böra vara skyldiga att respektera de förändrade bestämmelser beträffande uppbärandet av daghjälp, samtidigt med understöd från fattigvården, som statsmakterna kunna finna lämpligt att stadga.* En erinran härom lärer böra införas i kassornas stadgar.»

Vid försäkringens införande övervägde alltså riksdagen endast möjligheten av att det ständigt arbetande kommunala organet skulle få möjlighet att giva kompletterande hjälp till de försäkrade. Däremot fanns det ej någon tanke

på, att arbetslöshetskommittéerna skulle givas rätt att meddela kontantunderstöd till de personer, som erhöllo daghjälp från kassorna.

Försäkringen och arbetslöshetskommittéerna.

Denna princip kommer till klart uttryck i det yttrande departementschefen hade i proposition nr 235 till 1934 års riksdag (sid. 34—35) där det anfördes följande:

»Någon erinran lärer icke vara att göra emot den princip som ligger till grund för berörda bestämmelser (nämligen den i 44 § kungörelsen om statlig hjälpverksamhet vid arbetslöshet, att dagunderstöd skall maximeras, då försäkringstagaren är lagligen berättigad till understöd från annat håll), under förutsättning att det bidrag eller understöd, som sålunda utgives från annat håll, icke till viss del bekostas av allmänna medel; givetvis bör dock vid behovsprövningen skälig hänsyn tagas till detsamma liksom till inkomst eller tillgångar av annat slag. *För den händelse arbetslöshetsförsäkring införes i huvudsaklig överensstämmelse med det i proposition nr 38 till innevarande års riksdag framlagda förslaget, kommer emellertid daghjälpen från de erkända arbetslöshetskassorna att bestå av medel, till vilka staten bidrager. Att dagunderstödet med statsbidag utgår samtidigt med daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa torde vid sådant förhållande icke kunna anses vara förenligt med god ordning. Det lärer därför vara erforderligt att, därest arbetslöshetsförsäkring genomföres på grundval av förslaget, stadga förbud mot utgivande av dagunderstöd med statsbidrag under tid, då den arbetslöse åtnjuter daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa.*»

I sitt utlåtande nr 159 över detta förslag uttalade statsutskottet, att det funnit sig böra tillstyrka vad departementschefen i förevarande avseenden föreslagit.

Detta riksdagens uttalande fick till följd, att i den kungörelse som utfärdades samma år angående den statliga och statsunderstödda hjälpverksamheten vid arbetslöshet infördes i dess 44 § följande stadgande: »För tid, under vilken arbetslös åtnjuter daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa, må dagunderstöd icke utgivas till honom.»

Den av departementschefen nu föreslagna extra kontanthjälpen för de försäkrade skiljer sig alltså i så hög grad från såväl departementschefens tidigare inställning som riksdagens i anledning därav fattade beslut, att det skulle erfordras ändring i den ovannämnda hjälpkungörelsen för att det nu föreslagna tillvägagångssättet skulle kunna tillämpas.

Kommunernas sociala arbete skulle i väsentlig omfattning kompliceras genom detta förslag. Det förberedande arbete på en enhetligare socialvård, vilket såväl Organisationssakkunniga som Socialvårdskommittén nedlagt, bleve till viss del omintetgjort. Dessutom skulle ett stort antal kommuner tvingas att aktivisera sina bestående arbetslöshetskommittéer eller rent av konstituera sådana.

För närvarande är arbetslösheten koncentrerad till de största städerna samt

några få län. Endast 289 arbetslöshetskommitter arbetade i mars 1941 med statliga bidrag och av dessa funnos 77 i städerna. Arbetslösheten på landsbygden var då relativt liten och, om man frånräknar Stockholms län, Göteborgs och Bohus län samt Västernorrlands län, funnos på landsbygden endast 130 arbetslöshetskommittéer med 3,397 anmälda hjälpsökande arbetslösa. Vid samma tidpunkt var hela antalet hjälpsökande arbetslösa 33,702, varav över 14,000 i våra tre största städer.

Då arbetslöshetskassornas medlemmar äro spridda över hela landet och finnas i de flesta kommuner, bleve det alltså nödvändigt att särskilt på landsbygden organisera upp arbetslöshetskommittéer i stor omfattning, i många fall kanske för att sörja för ett fåtal försäkrades behov av extra kontanthjälp.

Då denna splittring av kommunernas sociala arbete och det ökade organisationsarbete, som sålunda måste igångsättas vid ett genomförande av departementschefens förslag synes oss allt annat än lyckligt och önskvärt, måste vi yrka avslag härpå.

I stället vilja vi föreslå, att nu gällande av riksdagen tidigare beslutade ordning för meddelande av viss kontanthjälp till dagunderstödda medlemmar i kassorna efter behovsprövning bibehålles.

De försäkrade och beredskapsarbetena.

I nr 4 av Sociala Meddelanden för innevarande år finnes infört följande meddelande från statens arbetsmarknadskommission:

»*Angående behörighet för personer, som åtnjuta daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa, att hänvisas till beredskapsarbete.* Enligt 44 § i gällande hjälpkungörelse (nr 434/1934) må dagunderstöd icke utgivas till arbetslös för tid, under vilken han åtnjuter daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa. Då tvekan rått huruvida daghjälpt person skall kunna hänvisas till beredskapsarbete har kommissionen i cirkulärskrivelse meddelat arbetslöshetskommittéerna, att intet hinder möter för sådan hänvisning, om vederbörande är anmäld som hjälpsökande hos arbetslöshetskommitté och efter behovsprövning befinnes vara i behov av hjälp.»

Trots att detta arbetsmarknadskommissionens beslut måste anses vara av synnerligen stor betydelse vid bedömandet av departementschefens nu föreliggande förslag, har någon hänsyn ej tagits därtill vid propositionens utarbetande och ej heller har något meddelande därom lämnats i propositionen.

Situationen är alltså den, att vissa arbetslösa försäkringstagare, vilka äro berättigade till daghjälp, vänt sig till arbetslöshetskommittéerna och sökt beredskapsarbete. De ha ej kunnat erhålla något kontantunderstöd därifrån men varit ovissa om möjligheterna att erhålla arbete. I och med att de anmäla sig till kommittéerna uppföras de i statistiken såsom hjälpsökande arbetslösa. När de småningom erhålla beredskapsarbete måste de helt naturligt anses såsom icke arbetslösa av kassorna och avstängas följaktligen från daghjälp. De torde dessutom bliva skyldiga att åter börja inbetala avgifter till

kassorna. Däremot kvarstå de i arbetsmarknadskommissionens statistik såsom hjälpsökande arbetslösa, sysselsatta i beredskapsarbete. Konsekvensen av detta kommissionens beslut är alltså, att personer, vilka i huvudsak bort ha sitt uppehälle genom arbetslöshetskassorna och vilka hava rättighet att få daghjälp från dessa, i stället vända sig till de statliga hjälporganen och där erhålla samma hjälp som de icke försäkrade.

Det torde vara tvivel underkastat, om detta arrangemang varit avsett, då arbetslöshetsförsäkringen infördes. Dennas uppgift var ju att lätta det allmännas utgifter för arbetslöshetens bekämpande. Genom att en försäkrad avstår från sin daghjälp och i stället erhåller beredskapsarbete ökas däremot statsverkets utgifter för hans uppehälle avsevärt, eftersom staten dels får utbetala full lön för hans arbetsprestationer dels också får betala sitt administrationsbidrag till vederbörandes arbetslöshetskassa, av vars hjälp han icke önskar begagna sig.

Med anledning härav få vi hemställa, att riksdagen måtte taga ifrågavarande beslut av arbetsmarknadskommissionen under allvarligt övervägande vid behandlingen av förevarande proposition.

Övriga ändringsförslag.

Barntilläggen.

Införandet av barntillägg i arbetslöshetsförsäkringen kan endast vinna vårt bifall. I den mån denna efter behovsprincipen utarbetade förbättring på försäkringsmässigt sätt, om än med relativt betydande statsbidrag, införes i författningen, kan denna åtgärd endast gagna den allmänna familjefrämjande politik som i dessa dagar måste föras. På samma gång förbättras försäkringens ställning i konkurrensen med kontantunderstöden. Siffran för barntilläggets höjd bör dock ej införas i huvudförfattningen liksom ej heller statsbidragets procentsats.

Ändrade grunder för daghjälpsbidraget.

Som ovan påpekats varierar det statliga bidraget till arbetslöshetskassorna på sådant sätt, att den försäkrade erhåller det procentuellt största statsbidraget (högst 75 procent) om han ansluter sig till den lägsta daghjälpsklassen och att detta statsbidrag i de högre klasserna minskar i betydelse för att i 6-kronorsklassen uppgå till högst 40 procent. En ökad anslutning till de högre daghjälpsklasserna skulle helt naturligt underlättas, om denna ur de försäkrades synpunkt oförmånliga beräkningsgrund för statsbidraget ändrades. Departementschefen har anslutit sig till ett av landsorganisationen framlagt förslag. Detta innebär, att det statliga daghjälpsbidraget för alla daghjälpsklasser till och med fyra kronor skulle utgå med samma procentuella andel som nu gäller för tvåkronorsklassen och därefter med två kronors förskjutning. För en daghjälp på 4 kronor 50 öre skulle sålunda daghjälpsbidraget utgå efter samma procentsats som nu för 2 kronor 50 öre och för en daghjälp på 6 kronor skulle bidraget utgå efter samma procent som nu för 4 kronor.

Dessa ändringar skulle medföra de konsekvenserna, att det för den försäkrade åtminstone ej skulle ställa sig oförmånligt relativt sett, att övergå till högre daghjälpsklass. Absolut räknat medför däremot en övergång till högre daghjälpsklass en ökad penningutgift. Ett väsentligt hinder för övergång till högre daghjälpsklass undanröjes emellertid genom förslaget.

Det är dock tvivelaktigt om ens fyrakronorsgränsen i framtiden kommer att kunna anses såsom den mest önskvärda. Det kan även diskuteras, om ej försäkringen vid sådana förändringar jämväl borde utbyggas med nya klasser innefattande högre daghjälp än sex kronor.

Det tidsbegränsade avgiftsvillkoret.

Denna ändring kan givetvis verka för en ökad anslutning till kassorna som endast måste anses önskvärd. Emellertid medför denna, att man minskar kassornas ekonomiska motståndskraft genom att utgiftsriskerna bliva större än inkomstutsikterna. Det måste anses tveksamt, om icke kostnaderna för denna förmån till något större del än som föreslagits borde bäras av de försäkrade.

Provisoriska och permanenta reformer.

De i propositionen föreslagna reformerna innebära dels en revision av arbetslöshetsförsäkringen på grundval av de erfarenheter som gjorts av nackdelarna med och bristerna i dess nuvarande utformning dels ock en anpassning av dess förmåner efter nu rådande krisläge.

Vissa nu föreslagna principiella ändringar torde böra behållas även för framtiden. Dit räkna vi t. ex., att man undanröjer de ekonomiskt ogynnsamma följderna för en försäkrad som önskar ansluta sig till någon av de högre daghjälpsklasserna. Detsamma gäller om införandet av själva principen om daghjälpens anpassning efter familjebehovstanken.

Fördelningen av försäkringens kostnader mellan staten och kassornas medlemmar har genom nuvarande förslag gjorts fördelaktigare för de försäkrade än hittills. Sålunda torde sänkningen av det tidsbestämda avgiftsvillkoret, såväl ifråga om återfående av rätt till daghjälp, som till rätt att — omedelbart eller efter mycket kort tidrymd — erhålla större daghjälp efter övergång till högre daghjälpsklass, vara betingat av önskan att hastigt och rent tillfälligt rätta en för närvarande brydsam situation för kassorna. Olikartade ekonomiska konjunkturer framkalla emellertid ändringar i uppfattningen vid en lämplighetsprövning av denna natur. Det kan inträffa, att vissa av de nu föreslagna reformerna måste ändras efter kortare tid på grund av förskjutningar i det allmänna ekonomiska eller det statsfinansiella läget liksom även på grund av ändringar av levnadsstandardens minimigräns.

Enligt vår åsikt vore det lämpligt, om vissa partiella, som permanenta åsyftade reformer infördes åtminstone i princip i författningen om erkända arbetslöshetskassor. De av nuvarande tidsläge och kassornas aktuella svårigheter betingade provisoriska förbättringarna och avvägningen av *såväl* vissa förmåners höjd (t. ex. ifråga om barntilläggen) *som* tidrymden för vissa för-

måners inträde eller upphörande (ändringar av det tidsbestämda avgiftsvillkoret eller högsta sammanlagda tiden för daghjälps utbetalning) *liksom även* procentsatserna för vissa statliga bidrag (t. ex. till barntillägg eller för kostnaderna i samband med de tidsbestämda avgiftsvillkorens uppmjukning), böra enligt vår uppfattning ej införlivas med huvudförfattningen.

Det förefaller ej finnas hinder för att dessa provisoriska anpassningar och förbättringar i kassornas och de försäkrades ställning i stället utformades till en särskild författning med en förslagsvis till ett år begränsad giltighetstid. Genom ett sådant förfarande skulle man såväl markera dessa åtgärders provisoriska natur som också förebygga täta revisioner av huvudförfattningen. Sådana äro aldrig önskvärda och tjäna endast till att förvirra de instanser som skola handhava verksamheten.

Allmänna önskemål.

Vi önska alltså, att arbetslöshetsförsäkringen göres effektiv och konkurrenskraftig och vilja starkt framhålla önskvärdheten av att förbättringar genomföras inom försäkringens ram på försäkringsmässiga grunder med så små ökningar av statsverkets kostnadsandel som möjligt. Det är visserligen oundvikligt att detta medför ökade penningutgifter för medlemmarna, men den relativt mera betydelsefulla förbättringen av förmånerna och den ökade tryggheten böra dock neutralisera verkningarna därav.

De krisbetonade förbättringarna böra göras markerat provisoriska och därvid torde det vara oundgängligt att förskjutningarna i någondera riktningen av förmånerna även följas av motsvarande ändringar i avgifterna. En socialförsäkringsform av arbetslöshetskassornas karaktär grundar sig på beräkningar som sträcka sig över avsevärt mycket kortare perioder än t. ex. pensionsförsäkringen. Under sådana förhållanden kan det ej anses önskvärt eller lämpligt, att försäkringens utgiftssida varierar efter prisnivåns förändringar, under det att inkomsterna från avgifter fastlåsas vid ett godtyckligt bas-år och den då rådande prisnivån.

Vi kunna ej underlåta att framhålla de utomordentliga faror som ligga i en uppluckring av den försäkringsmässiga grunden för arbetslöshetskassornas verksamhet. Medlemmarna hava alltid den inställningen, att de hava en rätt till daghjälp, oberoende av variationerna i statsbidragets relativa betydelse för kassans ekonomi. Det kan ej vara förenligt med det statsfinansiella intresset att vår arbetslöshetsförsäkring utvecklas så, att staten för att upprätthålla densamma måste tillskjuta allt större bidrag. Detta faromoment, vilket nu är synnerligen aktuellt, och som existerar inom all socialförsäkringsverksamhet, bör mötas med klar insikt om de åtgärder som behövas för att nu motverka en sådan utveckling och det ansvar som påvilar myndigheterna vid utformandet av statsbidragsgrunderna för dylik verksamhet.

På grund av vad vi ovan anfört få vi hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 214 måtte besluta,

dels att — med bibehållande av nuvarande kompletterande understödsmöjligheter genom de vanliga kommunala understödsorganen till personer, vilka erhålla daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa — avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag att giva arbetslöshetskommitté rätt att till daghjälpta utgiva extra kontanthjälp,

dels och att provisoriska, krisbetonade ändringar av nu gällande regler angående de erkända arbetslöshetskassornas verksamhet och därifrån utgående daghjälp m. m. samt nu föreslagna av rådande förhållanden motiverade procentsatser för statsbidrag till kassorna utformas i särskild tilläggsförfattning med en till ett år begränsad giltighetstid.

Stockholm den 17 maj 1941.

Gunnar Persson.

Martin Skoglund. *Erik Nylander.* *Karl Magnusson.*

Gösta Liedberg. *T. G. von Seth.* *Erik Hagberg.*